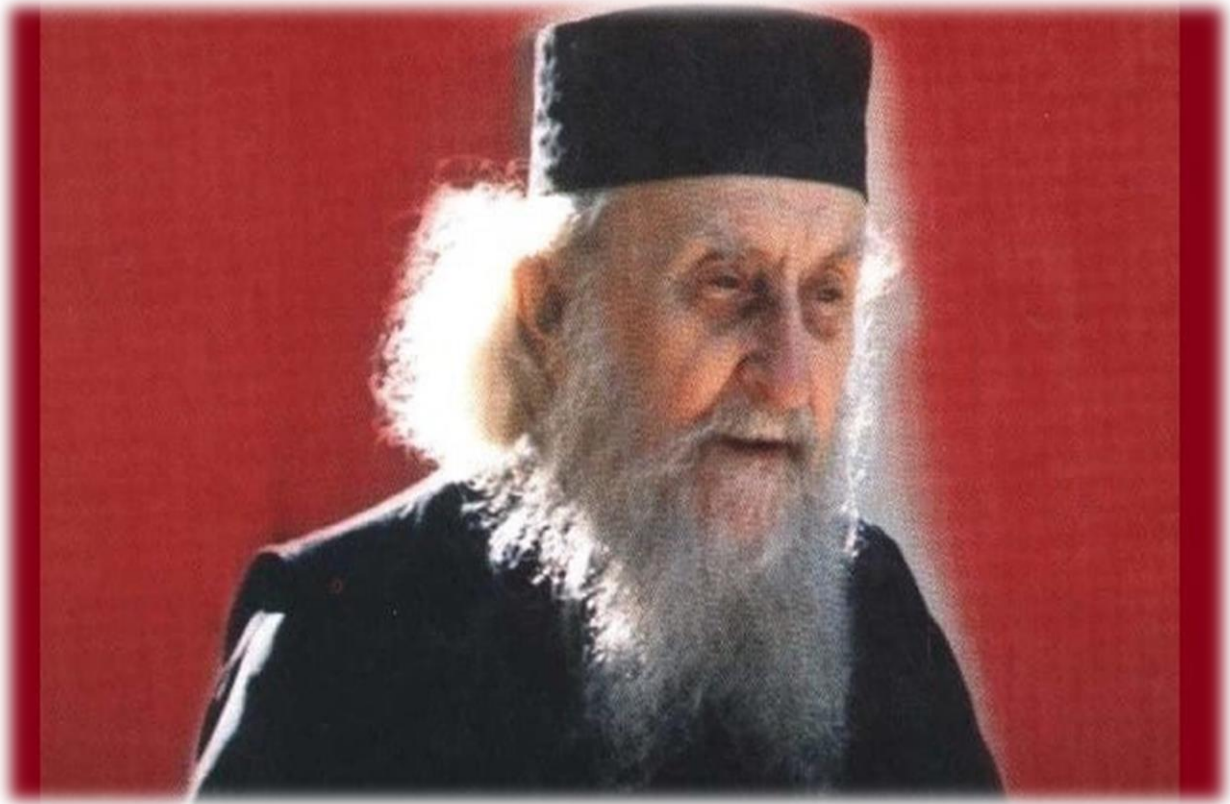

Μικρός λόγος για τον άγιο Σωφρόνιο.

Αρχιμανδρίτης Ζαχαρίας Ζάχαρου, Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Έσσεξ
Αγγλίας.

Μέρος 1^ο.

Ο Χριστός είναι το θαύμα που μας καταπλήσσει. Είναι το σημείο του Θεού για όλες τις γενεές έως συντελείας του αιώνας, διότι στο Πρόσωπό Του βρήκε λύση κάθε αδιέξοδο. Κατ' επέκτασιν, ως μιμήματα του Χριστού, όλοι οι Άγιοι είναι σημεία του Θεού για τη γενεά τους, που δίνουν λύση «ουκ εκ του κόσμου τούτου» στα προβλήματα που την απασχολούν, είτε φιλοσοφικά είτε ψυχολογικά είτε θεολογικά. Η φυσική ζωή του αγ. Σωφρονίου διήρκεσε σχεδόν ένα αιώνα, η πνευματική του ζωή όμως είναι ανεξιχνίαστη. Ο Άγιος δέχθηκε την απεριγραπτη ευλογία να ευφρανθεί στη θέα του Ακτίστου Φωτός από βρεφικής ηλικίας, συνάμα όμως από τα πρώτα χρόνια της νεότητάς του αισθάνθηκε με μεγάλη σφοδρότητα το παράλογο και το μάταιο της πρόσκαιρης ζωής. Τη διανοητική του περιπλάνηση στις αλλότριες οδούς του υπερβατικού διαλογισμού διέκοψε η σωτήρια Σιναϊτική αποκάλυψη, που ο Θεός έθεσε προ των οφθαλμών του: «Εγώ ειμι ο Ων». Ο Γέροντας φύλασε τη σχετική γνώση ως πολύτιμο θησαυρό στην καρδιά του και

συνεχόταν να τη μεταδώσει στους αδελφούς του, διότι πίστευε ότι η ορθή διατύπωση της θεωρίας για την υποστατική αρχή θα καταστήσει αυταπόδεικτη τη μοναδικότητα της Ορθόδοξης Εκκλησίας και θα δώσει την έκβαση σε πολλά αδιέξοδα του σύγχρονου κόσμου.

Ο άγ. Σωφρόνιος όταν έκανε λόγο για το πρόσωπο-υπόσταση, δεν μιλούσε βασισμένος σε φιλοσοφικές εικασίες, αλλά πολύ απτά και συγκεκριμένα. Και αυτό διότι, αφενός σκιαγραφούσε το πορτραίτο του δικού του Γέροντα, του αγ. Σιλουανού, και αφετέρου ομιλούσε εξάγοντας από την καρδιά του «την γνώσιν της δόξης του Θεού εν προσώπω Ιησού Χριστού», την οποία γνώση απέκτησε όταν το θείο Φως «έλαμψεν [αφθόνως] εν τη καρδία αυτού» (Β' Κορ. 4,6) και η χάρη ξεχύθηκε επάνω του «άλλοτε ως πλατύς ποταμός, άλλοτε ως καταρράκτης, δηλαδή ως πτώση “ύδατος ζώντος”» (Ιωάν. 4,10· Περί Προσευχής, σ. 119). Σύμφωνα με τη διδασκαλία του αγ. Σωφρονίου ο όρος υποστατική αρχή σημαίνει την ικανότητα που ενέθεσε ο Θεός στην ανθρώπινη φύση, δυνάμει της οποίας ο άνθρωπος μπορεί να γνωρίσει τον Θεό, να δέχεται την αύξηση του Θεού, δηλαδή το πλήρωμα της χάριτος, και να αγιασθεί «ολοτελής» (Α' Θεσ. 5,23). Ο άγ. Σιλουανός, που ήταν πιο απλός στην έκφρασή του, ονομάζει την υποστατική αρχή, «ψυχή», εννοώντας τη δυναμική ιδιότητα του ανθρώπου να μπορεί να προσλάβει το Πνεύμα του Θεού. Ο όρος πρόσωπο χρησιμοποιείται σε αντιδιαστολή προς τον όρο άτομο. Το άτομο είναι περιορισμένο, τετμημένο· περιορίζεται από τον χώρο και τον χρόνο· υπόκειται στη φθορά και τον θάνατο.

Αντιθέτως, το ανθρώπινο πρόσωπο ομοιάζει με τον Θεό, πιο συγκεκριμένα με το Πρόσωπο του Χριστού. Όπως ο Χριστός ως Θεός είναι άπειρος και έφερε μέσα Του θεανθρώπινο πλήρωμα, δηλαδή το πλήρωμα της Θεότητας και συνάμα τον Αδάμ παγγενή, το ίδιο και ο άνθρωπος που ενεργοποιεί την υποστατική αρχή εντός του εκτείνεται σε άπειρες διαστάσεις. Φέρει μέσα του το πλήρωμα του θείου Είναι, βεβαίως στην ενεργητική Του μορφή, κατά χάρη, και το πλήρωμα του κτιστού είναι. Γι' αυτόν ο όλος Αδάμ έχει γίνει «εις άνθρωπος», τον οποίο περιπτύσσεται με τη φλόγα της αγάπης που του μεταδίδεται από τον Θεό.

Η διδασκαλία του αγ. Σωφρονίου για το θέμα της υποστάσεως θα μπορούσε να συνοψισθεί σε τέσσερα κύρια σημεία, τα οποία ο ίδιος

παρέδωσε σε αυτήν τη μορφή δυο εβδομάδες πριν την κοίμησή του. α) Αληθινό και τέλειο Πρόσωπο είναι ο Χριστός, όπως αποκαλύφθηκε στον Μωυσή με τον λόγο: «Εγώ ειμι ο Ων», και όπως επαναλαμβάνει ο ίδιος στο Ευαγγέλιό Του: «προτού τον Αβραάμ είναι, εγώ ειμι», επιπλέον: «Εγώ ζω, και υμείς ζήσεσθε». Ο Χριστός είναι ο ζων Θεός με απόλυτο θείο Είναι. β) Περιεχόμενο της Υποστάσεως του Χριστού είναι η «εις τέλος» αγάπη Του για τον άνθρωπο, όπως φανερώθηκε με τον Σταυρό, την εις άδου κάθοδο και την Ανάστασή Του. γ) Ο άνθρωπος είναι δυνάμει πρόσωπο, εφόσον πλάσθηκε κατ' εικόνα της Υποστάσεως του Χριστού. δ) Περιεχόμενο του ανθρώπου, όταν πράγματι γίνει πρόσωπο-υπόσταση είναι η αγάπη του για τον Θεό μέχρι αυτομίσους. Ο Γέροντας ήταν άνθρωπος του λόγου του Θεού και δεν εννοούμε ότι μιλούσε περί του λόγου του Θεού, αλλά ότι ήταν φορέας της ζώσας ενέργειας του προσωπικού Θεού. Τόνιζε τη σημασία της επικλήσεως του Ονόματος του Κυρίου Ιησού για την υπέρβαση του αδιεξόδου της ανθρώπινης τραγωδίας και για τη γέννηση του ανθρώπου στην αιώνια Βασιλεία. Ύψιστη επίσης σημασία έδιδε στη Θεια Λειτουργία, η τέλεση της οποίας τον συνείχε και τον ενέπνεε. Θεωρούσε ως δείγμα αυθεντικής και αγίας ζωής την προσευχή υπέρ όλου του κόσμου, η αγάπη και η προσευχή για τους εχθρούς. Ως κατακλείδα παραθέτουμε τους λόγους του ίδιου του Αγίου:

«Ένας Άγιος είναι φαινόμενο εξαιρετικά πολύτιμο για όλη την ανθρωπότητα. Οι Άγιοι με το γεγονός της υπάρξεώς τους, η οποία μπορεί να είναι αφανής για τον κόσμο, αλλά φανερή στον Θεό, φέρνουν στη γη, σε όλη την ανθρωπότητα, πλούσια την ευλογία του Θεού... Χάρη στους άγνωστους στον κόσμο Αγίους μεταβάλλεται η ροή των ιστορικών, ακόμη και των κοσμικών γεγονότων. Γι' αυτό κάθε Άγιος είναι φαινόμενο κοσμικού χαρακτήρα, που η σπουδαιότητά του ξεπερνά τα όρια της επίγειας ιστορίας και επεκτείνεται στον κόσμο της αιωνιότητας. Οι Άγιοι είναι το αλάτι της γης, η έννοια της υπάρξεώς της, ο καρπός, που για χάρη του και αυτή διατηρείται. Και όταν η γη σταματήσει να γεννά Αγίους, τότε θα αρθεί από αυτήν η δύναμη που συγκρατεί τον κόσμο από την καταστροφή» (Ο Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, σσ. 284-285).

Μέρος 2º.

Ο Γ. Σωφρόνιος ήταν ένα γεγονός στην ιστορία της Εκκλησίας. Η ζωή του ήταν θαυμαστή και πάντα φοβόμαστε ακόμη και να την προσεγγίσουμε

και να την σχολιάσουμε, διότι η δική μας εμπειρία και γνώση υστερείται. Είναι όμως καθήκον μας να θυμόμαστε και να τιμούμε τον Πατέρα μας και να του ζητάμε να αναπληρώσει εκείνος τα υστερήματά μας. Ο Γέροντας έλαβε από τον Θεό λόγο για τη γενεά του, που έδινε λύσεις σε όλα τα προβλήματα της εποχής μας, είτε θεολογικά, είτε φιλοσοφικά, είτε ψυχολογικά. Μας μίλησε για όλα τα θέματα με κάποια εξουσία και γνώση, διότι αντιλαμβανόταν πάντα τα επίγεια υπό το φως της μέλλουσας ζωής. Αν και βρίσκουμε μεγάλη πρωτοπορία στον Γ. Σωφρόνιο, όλη η ασκητική παράδοση της Ορθόδοξου Εκκλησίας ανακεφαλαιώθηκε στη ζωή και τα γραπτά του. Δεν μπορούμε να μιλήσουμε για κάθε σημείο της πρωτοτυπίας του, διότι όλη η προσέγγιση της ασκητικής του ζωής ήταν πρωτότυπη. Στα πάντα έβλεπε την αγαθότητα, τη χάρη και την τιμή που μας προσφέρει ο Θεός καλώντας μας να Τον διακονήσουμε. Ποτέ δεν μίλησε για θυσία ή καθήκον· αντιθέτως, μίλησε για την ανταπόκριση του ανθρώπου στην ύψιστη κλήση του Θεού να γίνει όμοιος με τον νέο Αδάμ, τον Χριστό. Θα αναφέρω μόνο μερικά σημεία πρωτοτυπίας στη διδασκαλία του Γ. Σωφρονίου.

Το ένα είναι ο τρόπος με τον οποίο μιλάει για τη μετάνοια, η οποία μπορεί να προσφερθεί σε δυο επίπεδα: στο ανθρώπινο ψυχολογικό επίπεδο και στο οντολογικό, πνευματικό. Η οντολογική μετάνοια είναι μια βαθιά λύπη, μια βαθιά περίλυπη αγάπη για τον Χριστό. Βλέποντας το τέλειο κάλλος και την εις τέλος αγάπη Του, ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται την έσχατη πτωχεία του και αρχίζει να μετανοεί από ευγνωμοσύνη και αγάπη, και αυτή η μετάνοια δεν έχει τέλος πάνω στη γη. Ένα άλλο πρωτότυπο σημείο είναι η κλασική διδασκαλία του Γέροντα για τα τρία στάδια της πνευματικής ζωής. Το πρώτο στάδιο είναι η αρχική κλήση του Θεού στην πνευματική ζωή, και αυτή η προκαταρκτική χάρη αποκαλύπτει στον άνθρωπο τον τύπο όλων των θείων αρετών, τον προορισμό της ζωής του. Τότε ο άνθρωπος συνάπτει μια διαθήκη με τον Θεό για να ζήσει, όχι για τη ματαιότητα του κόσμου τούτου, αλλά μόνο για τη δόξα Του. Βεβαίως, ο άνθρωπος δεν μπορεί να διατηρήσει την πρώτη αυτή χάρη, επειδή η φύση του δεν έχει ακόμη συμμορφωθεί με τον νόμο της. Τότε αρχίζει η δεύτερη περίοδος, η οποία είναι περίπλοκη και λεπτή, αλλά και πολύ δημιουργική. Ο άνθρωπος υπομένει όλες τις δοκιμασίες προκειμένου να αποδειχθεί πιστός στην θεωρία που του δόθηκε με την πρώτη χάρη της κλήσεως του Θεού. Πρόκειται για μια περίοδο πνευματικής παιδείας,

όταν ο ίδιος ο Θεός γίνεται ο Διδάσκαλός μας, επιτρέποντας να πληττόμαστε από ξηρασία, ώστε να αγωνισθούμε να την ξεπεράσουμε. Εκπαιδευόμαστε με αυτά τα ανεβοκατεβάσματα στη ζωή μας. Όταν πηγαίνουμε προς τα κάτω, μαθαίνουμε την ταπεινή πορεία που επέλεξε ο Χριστός για να μας σώσει· βιώνουμε και μαθαίνουμε την ταπείνωση του Χριστού, ο Οποίος κατέβηκε στον άδη για να φωτίσει το σύμπαν και να μην αφήσει κανέναν τόπο στον κτιστό κόσμο χωρίς το άπλετο από το φως του Πρωτόπου Του. Όταν ανεβαίνουμε, μαθαίνουμε το μάθημα ότι στον χριστιανό δεν υπάρχει τραγωδία· αν στραφούμε με όλη μας την καρδιά στον Θεό, Εκείνος θα βρει την έκβαση από κάθε αδιέξοδο, από κάθε πειρασμό.

Επομένως, κατεβαίνοντας και ανεβαίνοντας, μαθαίνουμε να μην απελ-πιζόμαστε και να ψάλλουμε ένα καινούργιο άσμα ευγνωμοσύνης και αγάπης προς τον Χριστό. Τότε, το κρίμα του Υιού του Θεού επαναλαμβάνεται μέσα μας, μαθαίνουμε το κρίμα του οίκου του Θεού, ο οποίος είμαστε εμείς (Α΄ Πέτρ. 4,17) και τότε εκπληρώνουμε τον προορισμό μας να γίνουμε ναός του Αγίου Πνεύματος. Όταν πείσουμε τον Θεό υπομένοντας πολλά παθήματα, ότι είμαστε ασάλευτοι στην πίστη μας σε Αυτόν, ότι είτε ζούμε είτε πεθαίνουμε, αυτό που έχει σημασία για μας είναι να είμαστε για πάντα δικοί Του, τότε έρχεται η στιγμή που ακούμε καθαρά τη φωνή Του στην καρδιά μας: «Ναι, υιός μου ει συ, εγώ σήμερα γεγέννηκά σε, πάντα τα εμά σα εστιν» (Ψάλμ. 2,7, Λουκ. 15,31). Τότε αρχίζει το τρίτο στάδιο, που είναι μια περίοδος γεμάτη σταθερότητα, χάρη και χαρά της χάριτος της υιοθεσίας. Η πρωτοτυπία του Γ. Σωφρονίου έγκειται και στο γεγονός ότι δίνει μεγάλη έμφαση στη δεύτερη περίοδο, προκειμένου να εμπνεύσει τους ανθρώπους να μην βλέπουν τις δοκιμασίες σαν κατάρρα, αλλά σαν αληθινή ευλογία άνωθεν, μέσω της οποίας γινόμαστε τέκνα Θεού. Ένα άλλο σημείο πρωτοτυπίας είναι η διδασκαλία του Γ. Σωφρονίου για την καθαρά προσευχή. Την ορίζει ως την κατάσταση κατά την οποία ο άνθρωπος δεν αισθάνεται πλέον αν είναι εντός ή εκτός σώματος στην προσευχή, όπως περιγράφει ο απ. Παύλος την αρπαγή του στον τρίτο ουρανό κατά την οπτασία του στην οδό προς Δαμασκό (Β΄ Κορ. 12,2). Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο άνθρωπος που συνομιλεί με τον Θεό με την καθαρά προσευχή, γνωρίζει μόνο ένα πράγμα: ότι έχει ρίξει άγκυρα όχι στη θάλασσα, αλλά στον ουρανό και το σχοινί αυτής της άγκυρας τον τραβάει εκεί όπου τώρα ανήκει.

Η καθαρά προσευχή δίδεται ιδιαίτερα στους μοναχούς· με την αγάπη για τον Θεό μέχρι αυτομίσους, με την πλήρη αποταγή πάντων των επίγειων και του πεπερασμένου και διεφθαρμένου θελήματός τους, ασπάζονται πλήρως το θέλημα του Θεού που είναι να σωθούν οι πάντες. Έτσι αρχίζει η μεσιτεία για τη σωτηρία όλου του κόσμου. Αυτή είναι η αληθινή ιερωσύνη των Αγίων, όχι κατά την τάξη του Ααρών, αλλά του Μελχισεδέκ· είναι η χαρισματική ιερωσύνη όχι κατά τον μωσαϊκό νόμο, αλλά κατά τον νόμο της χάριτος. Η ιερωσύνη πηγάζει από την πείρα της μέγιστης χάριτος που αναβλύζει από τον μόνο και αληθινό Μεσίτη μεταξύ Θεού και ανθρώπου, τον Κύριο Ιησού. Όταν λαμβάνουμε τη χάρη να προσευχόμαστε για όλο τον κόσμο όπως και για τον εαυτό μας, όπως περιγράφουν ο άγ. Σιλουανός και ο Γ. Σωφρόνιος, εκπληρώνουμε την κλήση μας να γίνουμε κατ' εικόνα του εσχάτου Αδάμ, του Χριστού. Ένα άλλο σημείο που χαρακτηρίζει ιδιαίτερα τον Γ. Σωφρόνιο είναι η διδασκαλία του ότι για να αποδείξουμε ότι το χάρισμα που λάβαμε είναι γνήσιο και όχι δική μας αυταπάτη, πρέπει να δοκιμασθούμε. Αποδεικνύουμε ότι προσευχόμαστε για όλο τον κόσμο αν αγαπάμε τους εχθρούς μας, που είναι και η τελειότητα της θειας αγάπης. Ο Χριστός αγάπησε τους εχθρούς Του εις τέλος και πέθανε γι' αυτούς. Κάποιοι λένε: «δεν έχω πρόβλημα να αγαπώ τους εχθρούς μου, γιατί δεν έχω εχθρούς». Λοιπόν, ας αγαπάμε τότε τους συνανθρώπους μας, οι οποίοι είναι εχθροί του Θεού, διότι όλοι είμαστε εχθροί Του διά της αμαρτίας. Ο Γ. Σωφρόνιος λέει ότι η αγάπη προς τους εχθρούς είναι το αλάθητο κριτήριο της αληθινής Εκκλησίας και της παρουσίας του Αγίου Πνεύματος. Η διδαχή του αγ. Σιλουανού για το «κράτα το νου σου στον άδη και μην απελίζεσαι» είναι ένα άλλο πρωτότυπο στοιχείο στη διδασκαλία του Γ. Σωφρονίου. Αυτό έγινε λόγος για τη γενεά μας, που εμπνέει όλους τους ανθρώπους μέσα και έξω από την Εκκλησία. Όταν ο άνθρωπος συνειδητοποιεί σε ποιον Θεό ανήκει, μέμφεται τον εαυτό του εις τέλος που είναι ανάξιος ενός τέτοιου Θεού και, γεμάτος ευγνωμοσύνη και αγάπη, φθάνει να μισεί τον εαυτό του.

Μέρος 3^ο

Όλα τα διδάγματα του αγ. Σωφρονίου είναι μοναδικά και πρωτότυπα. Το κλασικό βιβλίο του για τον άγ. Σιλουανό είναι πάντοτε επίκαιρο, διότι είναι αληθινή Παράδοση και, όπως λέει ο απ. Παύλος, η αληθινή Παράδοση είναι ο ίδιος ο Χριστός, ο οποίος είναι «χθες και σήμερα ο Αυτός και εις τους αιώνες» (Εβρ. 13,8). Σε όλα τα γραπτά του, ο Γ.

Σωφρόνιος δίνει μια πολύ αυθεντική σύνθεση της εσωτερικής ζωής και διδασκαλίας της Αγίας, Καθολικής και Αποστολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, η οποία έχει διατηρήσει την ικανότητα να παράγει εικόνες του Χριστού, πολίτες του ουρανού. Δεν επαρκεί ο χρόνος να αναφέρουμε όλα τα σημεία πρωτοτυπίας στη διδασκαλία του Γ. Σωφρονίου. Όταν ο απ. Παύλος κήρυττε μέχρι τα μεσάνυχτα, ένας από τους ακροατές του έπεσε από το παράθυρο του επάνω ορόφου και πέθανε, αλλά ο απ. Παύλος τον ανέστησε. Με σχετική έννοια, μπορούμε να πούμε για τον Πατέρα μας αυτό που είπε ο άγ. Ιωάννης ο Θεολόγος για τον Χριστό: «εστι δε και άλλα πολλά όσα εποίησεν ο Ιησούς, άτινα εάν γράφηται καθ' εν, ουδέ αυτόν οίμαι τον κόσμον χωρήσαι τα γραφόμενα βιβλία» (Ιω. 21,25), όχι λόγω του αριθμού των βιβλίων ή της ελλείψεως φυσικού χώρου, αλλά λόγω της φοβερής χάριτος του Χριστού, την οποία δεν μπορεί να χωρέσει ο κόσμος ολόκληρος.

Ε: Είναι τα τέσσερα σημεία της θεωρίας του αγ. Σωφρονίου για την υπόσταση, σημεία της θειας ετερότητας στον Θεό και στον άνθρωπο;

Α: Ναι. Ο σκοπός της ζωής μας είναι να γίνουμε κατά χάρη αληθινή υπόσταση κατ' εικόνα της Υποστάσεως του Χριστού. Και αυτό που είναι ετερότητα στον Θεό γίνεται το ένδυμα των Αγίων, διότι ενδύονται την αγιωσύνη Του.

Ε: Μπορείτε να μας πείτε περισσότερα για τη μετάνοια σε ψυχολογικό και σε πνευματικό επίπεδο;

Α: Δεν είναι πάντα εύκολο να διαχωρίσουμε τα δυο επίπεδα. Όταν ξεκινάμε τη ζωή μας, η μετάνοιά μας είναι περισσότερο ψυχολογική και λιγότερο πνευματική, αλλά σταδιακά, το πνευματικό μέρος υπερισχύει του ψυχολογικού. Όταν μετανοούμε για συγκεκριμένες αμαρτίες ή αμαρτίες του παρελθόντος, βρισκόμαστε σε ανθρώπινο επίπεδο, αλλά είναι και πνευματικό, διότι χωρίς χάρη δεν μπορούμε να μετανοήσουμε. Ωστόσο, όταν μετανοούμε από ευγνωμοσύνη προς τον Θεό επειδή δεν μπορέσαμε να Του αποδώσουμε επάξια ευχαριστία για όλες τις ευεργεσίες Του προς εμάς, επειδή δεν μπορέσαμε να Τον αγαπήσουμε εις τέλος όπως Εκείνος μας αγάπησε, τότε μετανοούμε στο πνευματικό οντολογικό επίπεδο. Επιπλέον, όσο περισσότερο μίσος για τον εαυτό μας έχουμε όταν

μετανοούμε, τόσο περισσότερο η μετάνοιά μας πλησιάζει το οντολογικό επίπεδο, διότι σε αυτό το επίπεδο έζησε και έδρασε ο Κύριος.

Πηγή : <https://www.pemptousia.gr/>